

Ο πλησίον κατά την Αριστοτελική εκδοχή και την Χριστιανική αντίληψη - Του Μιχάλη Κουτσού

/ [Γνώμες](#)

Ο άνθρωπος δεν ζει μόνος του αλλά μέσα σε κοινωνία ανθρώπων. Στις κοινωνίες αυτές άλλοι είναι πιο κοντά και άλλοι πιο μακριά, δεν παύουν όμως να ζούνε κάτω από τις ίδιες συνθήκες. Ο άνθρωπος μέσα στην κοινωνία από άτομο γίνεται πρόσωπο και από μονάδα γίνεται σύνολο. Οι σχέσεις αυτών των ανθρώπων μέσα σε μια κοινωνία παίζουν καθοριστικό ρόλο όχι μόνο για την συνύπαρξή τους αλλά και για την ολοκλήρωσή τους. Γι' αυτές τις σχέσεις των ανθρώπων αναπτύχθηκαν διάφορες θεωρίες από την πιο ακραία του Hobbes, που υποστηρίζει ότι ο άνθρωπος για τον άνθρωπο είναι λύκος (*homo homini lupus est*) μέχρι την πιο θετική του Χριστού, ο οποίος θέλει όλοι οι άνθρωποι να είναι αδέλφια. Εμείς θα σταθούμε στην αριστοτελική εκδοχή και την χριστιανική αντίληψη και θα δούμε πώς η κάθε μια θεωρία αντιλαμβάνεται τον συνάνθρωπό της, τον πλησίον της.

- Γράφει ο Μιχάλης Κουτσός, Φιλόλογος – Συγγραφέας

Η Αριστοτελική εκδοχή

Ο Αριστοτέλης δεν εννοεί τον ολοκληρωμένο άνθρωπο έξω από το πλαίσιο της πόλης, που χαρακτηρίζεται από αυτάρκεια και επιδιώκει την ευδαιμονία του πολίτη. Ακόμη και η ηθική του είναι πολιτική με την έννοια

ότι ο τρόπος συμπεριφοράς απέναντι στους άλλους ανθρώπους γίνεται μέσα στις συνθήκες που δημιουργούνται με την σύσταση της πόλης. Ο κάθε πολίτης αλλά και ολόκληρη η πόλη «αυτοπραγματώνεται» και «τελειούται» με την επίτευξη του τέλους, που είναι το αγαθόν, δηλαδή την αρετή, από την οποία εξαρτάται η ευδαιμονία και του ατόμου και της πόλης. Το ύψιστο αγαθό, στο οποίο συγκλίνουν όλα τα επιμέρους αγαθά μέσα στην πόλη, ταυτίζεται με την ευδαιμονία, η οποία αποτελεί αυτοσκοπό. Η ευτυχία αποτελεί μια παροδική κατάσταση, γι' αυτό και αποτελεί το πρώτο στάδιο της ευδαιμονίας, η οποία είναι μια μόνιμη κατάσταση, που εξασφαλίζεται με συνειδητές επιλογές του ανθρώπου, δεν είναι όμως μια παθητική κατάσταση αλλά μια κατεξοχήν ενεργητική, διότι εμπεριέχει την δυναμική των πράξεων και όχι των γνώσεων. Η ευτυχία κρίνεται κάθε στιγμή στις σχέσεις των ανθρώπων με τους άλλους ανθρώπους, τα πράγματα, το περιβάλλον και τελικά και με τον εαυτό του.

Η ηθική αρετή κατά τον Αριστοτέλη είναι κατεξοχήν πολιτική, τη στιγμή που προσδιορίζεται από τις σχέσεις ενός συμπολίτη απέναντι στους άλλους συμπολίτες. Η αρετή αποτελεί τον ουσιαστικό πυρήνα της ευδαιμονίας, είναι κατόρθωμα του ανθρώπου και πραγματώνεται στις σχέσεις πολίτη και πόλεως. Η αρετή κατά τον Αριστοτέλη είναι «μεσότης» ανάμεσα στα δυο άκρα, την υπερβολή και την έλλειψη, και συνοδεύεται πάντα από την «ηδονή», την ηθική δηλαδή ικανοποίηση. Η μεσότητα είναι προσωπική υπόθεση, δηλαδή εξαρτάται από τις προσωπικές επιλογές αλλά και από την κοινωνική ηθική. Δηλαδή δεν υπάρχει μια καθορισμένη τακτική για όλους αλλά ο καθένας στο μέτρο του δυνατού πραγματώνει την αρετή πάντα στα πλαίσια της αποφυγής της υπερβολής και της έλλειψης. Κατευθυντήρια γραμμή όλων των επιλογών είναι ο ορθός λόγος. Χωρίς την έλλογη προτίμηση μιας μόνιμης ηθικής στάσης ζωής δεν νοείται ηθική αρετή. Ο ορθός λόγος είναι το κλειδί της σωστής προαίρεσης, η σωστή προαίρεση είναι η ουσία της αρετής, η οποία είναι η προϋπόθεση της ευτυχίας και η οποία εξασφαλίζεται με την πραγμάτωση του αγαθού.

Ο αξιόλογος και ενάρετος άνθρωπος απολαμβάνει την χαρά που απορρέει από την αρετή του. Ένας κακός άνθρωπος μόνο εξαναγκασμένος θα έκανε το καλό και πάλι

όχι χαρούμενος αλλά λυπημένος. Ο ενάρετος άνθρωπος χαίρεται και τα εξωτερικά αγαθά, την υγεία, την ομορφιά, τον πλούτο, την τιμή αλλά μέσα στα πλαίσια του ορθού λόγου και της αυτάρκειας. Δεν μπορεί όμως ένας πολίτης να χαίρεται μόνος του τα αγαθά, εξωτερικά και εσωτερικά, αν δεν τα μοιράζεται με τους άλλους. Δεν μπορεί να ζει μόνος του, η ζωή θέλει συντροφικότητα και αυτήν μόνο οι φίλοι και τα αγαπημένα πρόσωπα μπορούν να την προσφέρουν. Η φιλία και η αγάπη οδηγούν στην τελείωση του ανθρώπου. Ο φίλος ως άλλος εαυτός δίνει στον ενάρετο την δυνατότητα να συμπληρώσει την ευτυχία του με την αυτογνωσία. Στο πρόσωπο του φίλου σαν σε καθρέπτη μπορεί ο ενάρετος να δει τον εαυτό του και να κατακτήσει την αυτογνωσία. Στο πρόσωπο του φίλου του συναντά το ίδιο το αγαθό, το οποίο κατεξοχήν αγαπά ο ενάρετος. Ένας κακός άνθρωπος μη βλέποντας το αγαθό στο πρόσωπο του συμπολίτη του καταλήγει να στρέψει την αγάπη του στον ίδιο του τον εαυτό με μια εσωστρέφεια αδιέξοδης δυστυχίας. Έτσι καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι η ευτυχία ανήκει αποκλειστικά στον ενάρετο.

Επομένως ο συμπολίτης είναι για κάθε άνθρωπο η ευκαιρία να γίνει πραγματικός άνθρωπος και να εκπληρώσει τον προορισμό του. Η ευτυχία είναι αποτέλεσμα της κατάκτησης της αρετής, την οποία όμως μόνο μέσω των συμπολιτών του μπορεί να την κατακτήσει. Ο πολίτης μιας πόλης είναι συνάρτηση και των άλλων πολιτών, με τους οποίους δραστηριοποιείται σε όλες τις φάσεις της πολιτικής ζωής του ανθρώπου από τον οίκο (την οικογένεια), τον οικισμό (συνοικισμό) και την πόλη. Όλες οι δραστηριότητες του ανθρώπου, πολιτικές, οικονομικές, κοινωνικές πραγματοποιούνται με την σύμπραξη των συμπολιτών του, με τους οποίους οδεύουν προς την τελείωσή τους με οδηγό πάντα τον ορθό λόγο και την αρετή.

Το βασικό ερώτημα είναι αν ο πολίτης δεν ακολουθεί αυτήν την πορεία, τί γίνεται. Υπάρχει απάντηση. Κατά τον Αριστοτέλη ο άνθρωπος είναι πολιτικό ον, κοινωνικό ον, και θέλει να συνυπάρχει και με άλλους ανθρώπους. Η συνύπαρξη αρχίζει από τον οίκο, προχωρεί στον οικισμό και παρατώνεται στην πόλη. Από τη στιγμή που συνυπάρχουν έστω και δύο άνθρωποι, πολύ περισσότερο αν είναι πολλοί, αναγκαία συνέπεια είναι η ύπαρξη νόμων, οι οποίοι καθορίζουν την συμπεριφορά των ανθρώπων με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις. Κάθε παράβαση νόμου τιμωρείται. Ο σωστός πολίτης δεν μπορεί να μην αποδέχεται την ισχύ των νόμων και να μην συνυπάρχει αρμονικά με τους άλλους πολίτες. Ο Αριστοτέλης μιλάει γι' αυτήν την κανονική πόλη με υπεύθυνους πολίτες και συναίσθηση της πολιτικής τους οντότητας. Όποιος δεν εννοεί να συμμορφώνεται αποκλείεται από την πολιτική κοινότητα και τίθεται στο περιθώριο. Από εκεί και πέρα το ποιος θεσπίζει τους νόμους, πόσο δίκαιοι είναι και πόσο εφαρμόζονται είναι προβλήματα υπαρκτά, τα οποία όμως οι διάφορες πολιτικές κοινότητες τα αντιμετωπίζουν και

δίνουν την λύση, που είναι αποδεκτή από την πλειονότητα των πολιτών.

(Συνεχίζεται)

Πηγή: pemptousia.gr